

פרשה משפטים תשפ"ד

דעת חיים ומוסר

ורצע אדוניו את אוזנו במרצע (שמות כא, ו) ופירש"י אמר ר' יוחנן בן זכאי אוזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תירצע. והק' בט"ז (ח"מ סי' שלג) דהלא מש"כ לא תגנוב בעשרת הדברות הוא בגנוב נפש והרי עבר עברי זה בגנוב ממון עי"ש. ונ"ל הביאור ע"פ מש"כ רבינו יונה (שע"ת שער השני יב) עה"פ (משליטו, לא) אוזן שומעת תוכחת חיים, שאם סימא את עינו נותן לו רק דמי עינו אבל בחרשו נותן לו דמי כולו, וביאר מעלת האוזן על שאר האיברים בהיות עבודת האוזן בשמוע אל התוכחות עי"ש. ולכאור' גם בחרשו אפשר שידבר עם אחרים ע"י הכתב וכדו', אלא פשוט כי בשמיעה לא די מה ששומעים הדיבור לבד, אלא שע"י השמיעה יבין האדם מה רוצים ממנו, וירד לצורה של הדברים. לשמוע היינו לצייר מה עומד אחר המילים. ולכן כח השמיעה הוא הכשר לשמיעה רוחנית, שיבין וידע האדם מה מונח מאחורי הדברים."

והענין בעבד עברי שאם העבד הזה היה שומע היטב הדיבור לא תגנוב, היה יודע מעצמו שלא רק בגנוב נפשות הכתוב מדבר, אלא היה מבין את הענין בכללו, מה משמעות הדבר לנגוע באדם אחר, בדבר שאינו שלו, בין בגופו בין בממונו. כעין שאמרו חז"ל (סנהדרין פא.) ואת אשת רעהו לא טימא שלא ירד לאומנות חברו, שזה בעומק האיסור של לא תחמוד. וממילא אם היה מעמיק במשמעות הדברים בעצמו, היה מבין שכל עשרת הדברות הם ראשי פרקים לכל הרעיון הגדול הנמצא מאחריהם, כבוד חברו ועניני צניעות וקדושה, ובכל הנ"ל פשוט להבין רצון התורה הק' בענינים אחרים. ועל זה נרצע, על שלא השכיל לשמוע שמיעה אמיתית את ענין לא תגנוב וכל המתפרש מזה.

מסילת ישרים

אמנם מי שאוהב את הבורא ית"ש אהבה אמתית לא ישפדל ויכון לפטור עצמו במה שקבר מפרסם מן החובה אשר על כל ישראל בכלל, אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו שאלו יגלה אביו את דעתו גלוי מעט שהוא ספץ בדבר מן הדברים, קבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל. והנה כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו גם כן אהבה נאמנת, כי גם הוא מסוג האוהבים ונתהינה לו המצות אשר צוים גלוי ומפרסם לגלוי דעת לבד לדעת שאל הענין ההוא נוטה רצונו וספצו יתברר שמו, ואז לא יאמר די לי במה שאמור בפרוש, או אפטור עצמי במה שמטל עלי על כל פנים, אלא אדרבא יאמר קיון שקבר מצאתי ראיתי שספצו יתברר שמו נוטה לזה, והיה לי לעינים להרבות בזה הענין ולהרחיב אותו בכל הצדדין שאוכל לדון שרצונו יתברר ספץ בו, וזהו הנקרא עושה נסת רום ליוצרו. נמצא קלל הסיודות הרסבת קיום כל המצות בכל הצדדין והתנאים שראוי ושאפשר.